

Museum cadeau

Een droom van een museumgebouw en een tot voor kort geheime kunstcollectie. Het samenspel van mecenas Bernard Arnault en architect Frank Gehry is hors concours.

DOOR NANDA JANSSEN

ARCHI-
TEC-
TUUR-

d

Thomas Schütte, 'Mann im Matsch', 2009, piepschuim, gips en hout, 580 x 850 x 850 cm [foto: Marc Damage]

Waar Arnaults collectie uit bestond was lange tijd niet bekend, en dat geheim werd beter bewaakt dan de Engelse kroonjuwelen.

at het Franse luxemerkimperium LVMH een kunstmuseum op de kaart zou zetten, was slechts een kwestie van tijd. Initiatiefnemer Bernard Arnault is puissant rijk en hoofd van LVMH, dat staat voor Louis Vuitton, Moët en Hennessy. Naast deze merken horen onder meer Christian Dior, DKNY en Marc Jacobs tot het conglomeraat.

Tassen- en kledingmerk Louis Vuitton wist altijd al commercie en creativiteit met elkaar te verknopen en liet in het verleden kunstenaars als Takashi Murakami, Yayoi Kusama en Olafur Eliasson tassen en etalages ontwerpen. Daarbij heeft LVMH zich de afgelopen vijftig jaar ontpopt tot een belangrijke Franse mecenas. Het steunde toptoonstellingen rond Alberto Giacometti, Picasso en Warhol in Centre Pompidou en in het Grand Palais, richtte de 'prix LVMH des jeunes créateurs de mode' op (prijzengeld drie ton) en stelt Stradivariussen beschikbaar aan viooltalent. In 2006 deed Arnault een aantal nieuwe zetten om LVMH, en Louis Vuitton in het bijzonder, met kunst te afficheren. In diverse flagship stores werd een Espace Culturel geopend: Parijs (2006), Taipei (2006), Hong Kong (2008), Tokio (2011), Singapore (2011), Venetië (2013) en München (2014). Tegelijkertijd werd in stilte werk aangekocht voor de kunstcollecties van Arnault zelf en voor die van de Fondation Louis Vuitton. Waar die collecties uit bestonden was niet bekend en dat geheim werd beter bewaakt dan de Engelse kroonjuwelen.

technische grenzen

Jaren getrouwtrek gingen eraan vooraf, maar sinds de opening in oktober is duidelijk dat de Fondation Louis Vuitton, zoals het museum heet, een werkelijkheid geworden droom is en de kroon op deze cultuurpolitiek. Niet alleen heeft LVMH in sterarchitect Frank Gehry zijn gelijke gevonden. De inmiddels vijftachtigjarige, Amerikaans-Canadese spektakelarchitect, bekend van de Walt Disney Concert Hall (2003) in Los Angeles, maar vooral van het Guggenheim Museum (1997) in Bilbao, heeft zichzelf ook overtroffen. Dat laatste

gebouw ontketende het zogenaamde 'Bilbao-effect'. Sindsdien wilde wereldwijd elke zichzelf respecterende stad voor een economische en culturele impuls een soortgelijk iconisch gebouw.

Gehry's creaties hebben een opvallende signatuur, zo is te zien op de presentaties in de Fondation en in het Centre Pompidou, én in het gerealiseerde gebouw: zwaartekracht tartende stapelingen van organische volumes en een vernieuwende toepassing van materialen. De gimmick van Bilbao was bijvoorbeeld titanium. Gehry verlegt voortdurend technische grenzen, onder meer in het ontwerpproces. Begin jaren negentig nam hij zijn toevlucht tot de 3D-software CATIA, tot dan toe alleen gebruikt voor vliegtuigontwerp, om de vormen die hij voor ogen had te kunnen realiseren. Toen ook die niet meer toereikend was, richtte hij in 2002 Gehry Technologies op, dat voortdurend nieuwe software ontwikkelt en die ook beschikbaar stelt aan andere architecten.

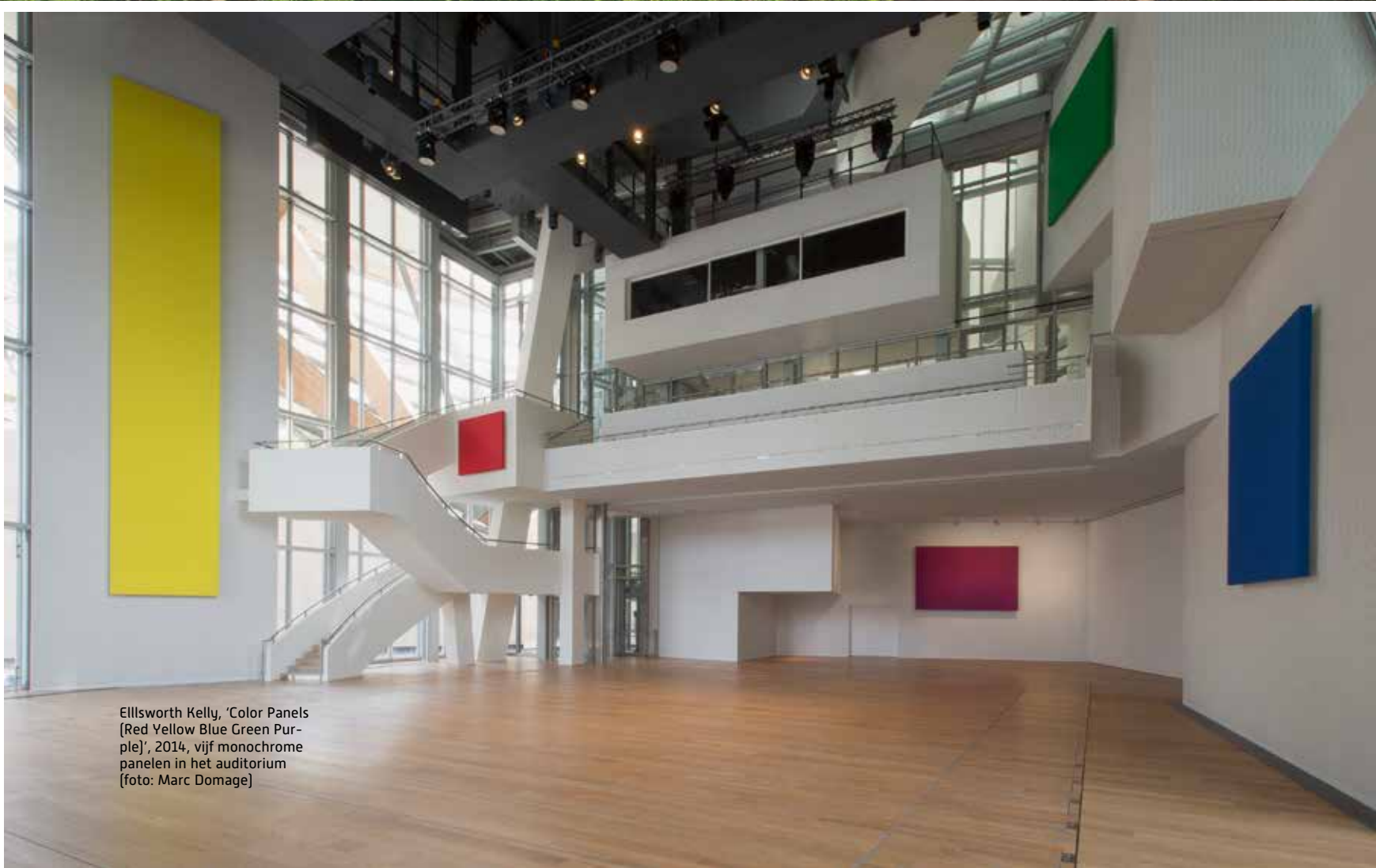
stromend water

Zijn pièce de résistance in het Parijse Bois de Boulogne bestaat uit drie delen. De verdiepte basis met waterpartijen, de witte ijsschotsen die elf museumzalen, het auditorium, de boekhandel, het restaurant en andere ruimtes herbergen, en het dak, dat uit twaalf glazen zeilen bestaat. De terminologie is rechtstreeks opgetekend uit de mond van Gehry. Een van de technologische innovaties in Parijs betreft dit dak dat 13.500 m² beslaat. Aangezien elke kromming anders is, is het dak opgebouwd uit 3584 unieke panelen, die er stuk voor stuk zijn ingelegd door hoogwerkers en alpinisten. Een andere vondst is de toepassing van het materiaal Ductal, een met kunststofvezel versterkt beton dat het gebouw zijn witte voorkomen geeft.

Veelgehoorde kritiek op Gehry's ontwerpen is dat hij weinig rekening houdt met de omgeving. Maar een van de karakteristieken van de Fondation Louis Vuitton is juist de fluiditeit tussen binnen en buiten, tussen museumzaal en park. Dat moest ook wel, anders had Parijs nooit een bouwvergunning afgegeven voor deze kwetsbare en historische

Fondation Louis Vuitton
(foto: Iwan Baan)

Ellsworth Kelly, 'Color Panels
(Red Yellow Blue Green Purple)', 2014, vijf monochrome
panelen in het auditorium
(foto: Marc Damage)

Olafur Eliasson, 'Inside the Horizon', 2014, 43 prismavormige pilaren van verschillende breedtes, geplaatst rond het waterbassin in de 'Grotto' (foto: Iwan Baan)

Particuliere musea in Nederland

Niet alleen in de ons omringende landen, maar ook in Nederland stijgt sinds de jaren negentig het aantal particuliere musea. Niet meer, zoals vroeger, (deels) gefinancierd door de overheid, maar volledig betaald uit eigen middelen. Bekende voorbeelden zijn De Pont in Tilburg en Huis Marseille in Amsterdam, beide ontstaan uit de nalatenschap van Jan de Pont (1915-1987).

Anders dan bij deze voorbeelden ontstaan particuliere musea meestal om een collectie bij elkaar te houden en voor publiek toegankelijk te maken. Voorbeelden hiervan zijn Museum Beelden aan Zee in Scheveningen (sculptuur), gesticht door het verzamelaars-echtpaar Theo en Lida Scholten, Museum Jan van der Togt in Amstelveen (glas en hedendaagse kunst) en Tassenmuseum Hendrikje in Amsterdam. Ook het failliete Scheringa Museum behoort hiertoe. De restanten van die collectie, in 2012 gekocht door

zakenman Hans Melchers, zullen vanaf mei 2015 te zien zijn in het nieuwe Museum More voor modern realisme in Gorssel, waarvan de nieuwbouw wordt gerealiseerd door Hans van Heeswijk Architecten.

Meerdere particuliere initiatieven zijn op komst. De Caldic Collectie van Joop van Caldenborgh, oprichter en eigenaar van chemiebedrijf Caldic, zal worden gehuisvest in het door Dirk Jan Postel ontworpen tentoonstellingsgebouw Museum Voorlinden in Wassenaar, dat eind 2016 zijn deuren opent voor publiek. In Lisse, op landgoed Keukenhof, zal de collectie van de Vandenbroek Foundation, in 2008 opgericht door Jan van den Broek, in het nieuw te bouwen Lisser Art Museum worden ondergebracht. Ook Rattan Chadha, oprichter van het kledingmerk Mexx, is nog altijd op zoek naar een plek om een museum op te richten voor zijn collectie hedendaagse kunst (KRC Kunstcollectie).

locatie. Ook zal het aanbod van de Fondation om dit deel van het park, de Jardin d'Acclimatation, op te knappen door herbepplanting en restauratie van paviljoens, een rol gespeeld hebben. Gehry heeft zich daarbij laten inspireren door de laat-negentiende-eeuwse tuin- en glasarchitectuur zoals die van het Grand Palais. Het water lijkt het gebouw in te stromen, op elke verdieping kun je naar buiten en de transparante dakpartij kadreert op alle mogelijke manieren de groene omgeving. Het dak is geen dak in de normale betekenis van het woord, het is veeleer een overkapping. In zaal acht wordt die trouville mooi uitgespeeld. Deze zaal heeft geen eigen plafond, maar opent onder een van de zeilen. Hier zijn buiten en binnen verenigd.

smaakvol en ingetogen

Maar het gebouw is niet de enige attractie. De andere lokker is de tot voort kort 'top secret' kunstcollectie. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen de collectie van de Fondation en die van Arnault. Waar Arnault vooral werk lijkt te verzamelen uit de eerste helft van de twintigste eeuw (Monet, Picasso, Henry Moore, Yves Klein, Mark Rothko, maar ook Andy Warhol), focust de Fondation op de periode daarna. Vier verzamellijnen staan centraal: contempatie, pop, expressionisme en muziek/geluid. In de collectie is werk opgenomen van een aantal representanten van belangrijke twintigste-eeuwse kunststromingen zoals Ellsworth Kelly, Giuseppe

Power-play, zoals bij François Pinault, die andere luxemerkmagnaat en gedoodverfde opponent van Arnault, ontbreekt.

Penone, Sigmar Polke en Nam June Paik. En naast werk van bekende kunstenaars als Thomas Schütte, Gerhard Richter, Isa Genzken, Maurizio Cattelan en Wolfgang Tillmans zijn er ook verrassende namen vertegenwoordigd, zoals Bas Jan Ader, de jonge Ed Atkins – wiens films volledig computergegenereerd zijn – en Akram Zaatari. Deze Libanese kunstenaar maakte op de laatste Biënnale van Venetië furore met zijn politiek getinte videoinstallatie *Letter to a Refusing Pilot*. Aardig is ook het licht Franse accent in de collectie: elke generatie is vertegenwoordigd, met onder anderen Annette Messager (1943), Pierre Huyghe (1962) en Cyprien Gaillard (1980).

Niet alle werken zijn tegelijkertijd te zien. Het openingsjaar is opgevat als een drieluik en wisselt in december en in maart. Het bestaat uit een tijdelijke tentoonstelling (de expositie over Frank Gehry maakt in december plaats voor Olafur Eliasson), een presentatie met bestaande en in opdracht gemaakte werken uit de collectie en evenementen als een opera van kunstenaar Dominique Gonzalez-Foerster. Suzanne Pagé, voormalig directeur van het Musée d'art moderne de la Ville de Paris, tekent voor het programma en bouwde ook de collectie op.

opdrachten

De huidige collectiepresentatie is smaakvol en ingetogen. De meeste kunstwerken zijn niet ouder dan tien jaar. Power-play, zoals bij François Pinault, die andere Franse luxemerkmagnaat en gedoodverfde opponent van Arnault, ontbreekt. De Fondation neemt haar rol als mecenas serieus, door ook nieuw werk mogelijk te maken door opdrachten te verstrekken. Die variëren van semi-permanente ingrepen in het gebouw tot films en geluidswerken. Zo voorzag Ellsworth Kelly het auditorium van kleurpanelen, maakte Sarah Morris een film rond Gehry's bouwproces en ontwikkelden Janet Cardiff en George B. Miller een videowandeling. Hoewel het spiegelparadijs van Olafur Eliasson de meeste aandacht trekt, is het aandeel van fragiele en efemere werken zoals de geluidspresentatie van Oliver Beer en de bijdrage van Cerith Wyn Evans opvallend. Zijn door een centrale mechaniek aangestuurde, uit glazen dwarsfluiten opgebouwde, kroonluchter brengt ijle, meditatieve muziek voort.

Fondation Louis Vuitton is een groot cadeau aan Parijs en aan Frankrijk. De Fondation zet met dit gebouw, deze collectie en deze presentatie een nieuwe standaard neer. Andere fondations hebben het nakijken. Wat dit cadeau gekost heeft, is weer zo'n 'staatsgeheim.

Nanda Janssen is onafhankelijk tentoonstellingsmaker en schrijver. Zij verblijft momenteel in Parijs met financiële steun van het Mondriaan Fonds.

Fondation Louis Vuitton
(foto: Iwan Baan)

Fondation Louis Vuitton, 8 Avenue du Mahatma Gandhi, Bois de Boulogne, Parijs; ma, wo, do 12-19, vr 12-23, za en zo 11-20; toegang € 14,00; www.fondationlouisvuitton.fr
'Frank Gehry', 8 oktober t/m 26 januari, Centre Pompidou, Place Georges-Pompidou, Parijs; wo t/m ma 11-21; toegang € 13,00; www.centrepompidou.fr